

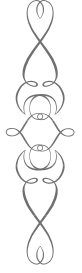
TEVHİD İLE ŞİRK KAVŞAĞINDA:

HAK İLE BATIL

BU BÖLÜMDE:

- Aklınca bir ilâh-ı müşahhas eder murâd
- Hüccetle Müslüman olunmaz
- Sûret-i Hak'tan görünen
- Bir fasık size bir haber getirirse
- Şeriat, tarikat, marifet, hakikat

"Hüve"

Aklınca bir ilâh-ı müşahhas eder murâd

434. Beşerin böyle dalâletleri var
Putunu kendi yapar, kendi tapar
Tevfik Fikret

İnsanın, kendi putunu yapıp tapması gibi batıl halleri vardır.

435. Birlik güneşidir zatında kuşatan tüm evreni
Engel bulut değildir görmeye, gözdeki hastalıktır nedeni
Mela Ahmedê Cezîrî

Bütün evren, tevhid güneşinin Zatı tarafından kuşatılmıştır; bulut (yaratılanların herhangi biri) bunu görmeye engel değildir. Yaratılıştaki bu hakikati görmeye bir engel yoktur, engel gözlerde (nefislerde) hastalık olmasındandır.²⁹

Düşünenler için bütün varlıkların sonsuz çeşitliliğe rağmen, tek Yaratıcı tarafından yaratıldığı görülüp anlaşılabilir. Varlıkların her birinin vasıflarından, tabii oldukları kanunlardan ve aralarındaki uyumdan bunu görmek, anlamak mümkündür. Bu hakikatlere rağmen, nefis-i emmârelerine uyanlar, bunu göremez ve tevhidi kabul edemezler. Böyle insanlara delil göstermek de boşunadır. Çünkü bin tane varlık deliline rağmen, onların kendi nefislerinden kaynaklanan küçük bir şey bütün o delillerle aralarında perde olur ve onları yok sayar. Şair şunu söylüyor: Tevhidi kabul edemeyen, varlık âle-

29 Beytin aslı Kürtçedir: *Afitabê ehedîyyet di xwe da girtîye kewn/ Ne ku 'ewrek heyê lê girtîye çehvên me remed.*

mindekiler arasında birlik ve bütünlüğü göremeyen varlıkta kusur değil, kendi kalbinde hastalık arasın!

436. *Bu zan, şüphe, yüzeysel bilgiler ve taklitler
Tevhidin kendisiyle bir yer değiştirseler
Ahmed-i Hânî*

Ünlü mesnevi **Mem û Zîn** hikâyesi boyunca çok çeşitli safhalardan geçilir ve hikâyenin sonuna doğru felsefi bahisler ve tasavvuf yardımıyla olgunlaşma yoluna girilir. Esas ve son amaç akidenin temizlenmesi ve dünya hayatının esas gayesi olan tevhid yoluna girmektir. Ahmed-i Hânî'nin yukarıda bugünkü Türkçe karşılığını verdiğimiz ünlü Şark klasiğinin son iki bölümdeki beytinin eser dilindeki aslını (Kürtçesini) aşağıda veriyoruz³⁰

Zan, bireyi olduğu kadar toplumu da zehirleyen su-i zan; imanın mayasını ifsad eden şirk ve şüphe, riyâ ve suret-i haktan görünmeler, nefsi bilgiler ve yüzeysel bakmalar... Taklitler, kafadan atmalar, emsal tutulan su-i misâller... Kerpiçten, balçıktan, tuğla ve tezekten gökdelen yapmaya benzer bunlar... Ah, bütün bu çalılara takılanlar bunları bırakıp tevhid yoluna bir girebilseler... Zannın yerini hakikat, taklidin yerini yakîn alabilse...

437. *Deryada esen muhalif rüzgârlar pek çoktur
Sakın kırayım deme dümeni yanlışlıkla
Mela Ahmedê Cizîrî*

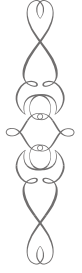
Gittiğin tevhid yolundan seni saptıracak rüzgârlar (yollar) çoktur dünyada; sakın ha onlara uyup yönünü değiştirmeyesin, yoksa okyanuslarda kaybolur gidersin.³¹

Rüzgâr, ancak nereye gideceğinden emin olamayan, zayıf ve kararsız olan insanları yolundan saptırabilir. Onun için sen inandığın yolda ayağını sağlam bas ve kararlı ol. Çünkü yürüdüğün yolda seni hedefinden saptıracak dünyaya ait sayısız

30 Beytin Kürtçe aslı: *Ev zenn û guman û 'îlm û teqlid/ Tebdili bibin bi 'eynê tewhid*

31 Beytin Kürtçe aslı: *Qulzum û bayên muxalif tê pur in/ Da nekelşnîdarê sukkanê xelet.*

cazibeler vardır. Bunlar, dünyadan yola çıkarak ahirete yol almakta olan sana ait geminin rotasını, yine dünyaya kırmana sebep olabilirler, dikkatli ol! Onların istediklerini yaparsan zararlı çıkarsın, çünkü hiç kimse bu dünyada kalacak değil. Dünyanın kendisi de günü geldiğinde yok olacaktır. Olmayan bir geleceğe ve kendisi de yok olacak bir yere yolculuk yapılmaz!

*438. Hakkı bulamaz bâtilı terk etmeyen insan
Sultan Divanî*

İyilik mi arar ve iyilik mi bulmak ister dünyada insan? Önce kötülüğü terk etmeli. Sözün doğrusunu, iyisini, güzeli ni mi duymak ister? Öyleyse sözün nâkıs olanını, çirkin sözü terk etmeli. Hakkı bulmak isteyen de bâtilı terk etmeli ki, hak olana yer açılsın. Gönlünü şirk, küfür, zan, tamah, mal ve makam gibi asalaklardan korumak isteyen onu boş bırakmamalı, hakla doldurmalıdır.

*439. Gönlünde senün gayr u sivâ sûreti neyle
Lâyık mı bu kim Kâbe'ye büthâne disünler
Şeyhulislam Yahya*

Senin gönlünde (Allah sevgisinden) başka sevgilerin (suretlerin) ne işi var; Kâbe'ye puthane denmesi uygun olur mu? (Tasavvuf düşüncesinde insan gönlü Kâbe'ye benzetilir ve dünyaya ait şeyler onu kirletirler.)

Dünya saadeti elde edeyim diye nefsinin istediklerini toplayıp duruyorsun. Topladıklarını da tapınır gibi seviyorsun. Gönlün puthane midir ki bunlarla dolduruyorsun! Dünyada rahatlık için toplayıp durduklarının külfetleri ve kavgaları da vardır. Bu yüzden dikkat et, o toplayıp durdukların sana rahatlık yerine huzursuzluk vermesinler!

*440. Her şahs nefs unsuruna nisbet eyleyüb
Aklınca bir ilâh-ı müşahhas eder murâd
Ziya Paşa*

(Hevasına tabi olan) her şahıs, nefsinin istekleri arasında neler varsa, (onların karşılığı olarak) elle tutulur, gözle görülür birer ilâh icat eder.

Ziya Paşa, kendi nefsine tabi olanların, işi, nefislerine uygun ilahlar icat etmeye kadar ileri götürebileceklerini söylüyor. Diğer bakış açısıyla Paşa'nın beyiti şu şekilde açıklanabilir:

Kendi nefsini ilah edinen her şahıs, nefsinin en çok arzu ettiği şeye karşılık yaratılmışlar arasından bir nesne veya insanı seçerek ona kudsiyet yükler. Bu yolla sadece nefsinin isteğini yerine getirmiş olmakla kalmaz; aynı zamanda gözle görülür, elle tutulur bir ilah edindiği için de kendisini akıllıca davranmış sayar. Böylece dilediğini söyletmek ve yaptırmak için onu gözle görülür hale getirir ve yakınlaştırır. Eh, akıllı kısa biri için görünmeyen bir Allah'a göre görünen bir ilah çok daha yararlıdır!!! Hatta burada durmaz İlah edindiğini, yine ilah olarak tutabilmek için bilim ve sanat gibi uğraşlardan deliller getirir, onu güçlendirecek yollar bulur, edindiği ilahı veya ilahları sevimli gösterecek süsler keşfeder. Bütün bu yollarla aklını ve kalbini oraya bağladığından kendi gözlerine ve kulaklarına da perde çekerek geri dönüşü olmayan bir yola girmiş olur.

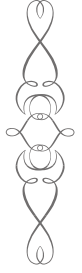
Ayet: "Nefsinin arzusunu ilah edinen, Allah'ın; (halini) bildiği için saptırdığı ve kulağını ve kalbini mühürlediği, gözüne de perde çektiği kimseyi gördün mü?" (Casiye Sûresi: 23)

441. *Semt-i belâda bellemişim dâr-ı vahdeti
Seng-i nişân minâre-i Mansûr'dur bana
Şeyh Galib*

Allah'ın bir ve tek olduğuna inanmaya giden yolun belâ ve ıstırap semtinden geçtiğini biliyorum; benim için işaret taşı Mansûr'un minaresidir.

Minâre-i Mansûr: Edebiyatta çokça anılan ünlü bir sufi olan Hallâc-ı Mansûr'un üzerine çıkıp ezan okuduğu taş.

Açıklama: Vahdete erişmek için belâ semtine düşmek, yani acı, ıstırap çekmek gerekir. Mansûr çok acılar çekmiş, Hak aşkı sayesinde ileri derecelere erişmiş ve sonunda Allah'ın birliğine ulaşmıştır. Şair, Mansur'un Minaresini, belâ semtinde olan vahdetin yolunu göstermek için dikilmiş işaret taşı olarak kabul etmektedir. (İpekten; Şeyh Gâlib, Hayatı Sanatı Eserleri'den sadeleştirilerek alınmıştır.)

442. *Senedi bâtıl olur, bâtıl olan dâvânın*
Şinasi

Doğru ve haklı olmayan davanın belgesi de asılsız (veya sahte) olur.

Hüccetle Müslüman olunmaz

443. *Gayba iyman getir ey mülhid-i facir ki sana*
Âhiretten hatt-ı tâlik ile hüccet gelmez
Sâbit

Gayba iman et, ey yoldan çıkıp nefesine uymuş yalancı; ahiretten sana (düğün davetiyesi gibi) hat ile yazılıp süslenmiş delil gelmez.

Allah'a ve ahiret hayatına, hesap gününe inan, ey türlü bahanelerle kendini aldatan adam! Ahiretten kimseye düğün davetiyesi gibi, davet mektubu gelmez. Gönderilen sana geldi, O (Kur'an) yetsin, başka şey bekleme artık.

444. *Kâfir-i bî-mezhebe hüccet ü bürhân galat*
Şeyh Gâlib

Din, iman ve mezhep bilmeyene delil getirmeye, ispat bulmaya (çalışmak) boşunadır.

445. *Kılığın bozsa da çingane haraççı anlar*
Kişi hüccetle şehadetle müsülman olmaz
Lâedri

(Müslüman olmayan) çingene, kılık değiştirmiş olsa bile vergi memuru anlar, bilir onun kim olduğunu; kişi kılık kıyafetini değiştirmekle, dış görünüşüyle Müslüman olmaz.

Açıklama: Haraç: Osmanlı zamanında, daha çok Müslüman olmayanlardan alınan vergi. Kendilerinden haraç alınan bazı kurnaz kimseler, bu vergiyi vermekten kurtulmak için Müslümanmış gibi görünürlerdi.

Bir insan kılık kıyafet değiştirip Müslüman gibi görünmeye çalışsa da, bilenler onun öyle olmadığını bilir. Başkalarını şahit tutarak, kılık kıyafet değiştirerek Müslüman olunmaz.

Günümüzde bazı insanlar Müslüman gibi görünmek veya Müslümanlara karşı yaptıkları tertiplerin, kurdukları tuzakların anlaşılmasında için çok çeşitli kılıklara girerler. Bu yollardan bir tanesi, insanı bir elbise gibi saran dost ve akrabalarını başkalarını aldatmak için kullanmaktır. Müslümanlara tuzaklar kurma işinde olanlardan kimileri fark edilmemek veya kendilerini kandırmak için, akrabalarından şunu veya bunu Müslümanlıklarına tanık gösterirler. "Benim babaanem de başını örter" veya "Benim büyükbabam da Kur'an okurdu", gibi... Böyleleri, İslam'la olan ilgilerini kestikleri halde, hatta İslam'ı toplum hayatından silme işi ile meşgul oldukları halde, bu akrabalarını bir kılık kıyafet gibi kullanarak kendilerini veya Müslümanları kandırmaya kalkarlar.

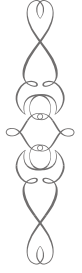
Sûret-i Hak'tan görünen

*446. Bakma sen şunlara insan diye öyle görünseler de
Kendi ateşleri için odun olurlar onlar hakikatte
Mela Ahmedê Cezîrî*

Ne demek ister bilge şair? Bu dünyada, Rabbini tanımayıp, insanım diye gezenler, sadece görünüşleriyle öyledirler, aldanma onlara. Gözüne öyle görünenler, bu dünyada, ahiret hayatları için ateş hazırlayıp, oradaki ateşlerine odun taşımaktan, ona odun olmaktan başka bir iş yapmıyorlar!³²

32 Beytin aslı Kürtçedir: *Mebîn ev ger bi sûret ademî ne/ Hemî dar in ji êgir ra kirî rîz*

Beyitle bir dehşeti, bir dehşet haberini yumuşak bir dile haber veriyor şair! Ahiret hayatında, “ateş için odun olmak!” Bu tabir Tebbet Sûresinde geçmektedir: Ebu Leheb’in karısı, İslam’a düşmanlıkta kocasından geri kalmazdı. Hatta İslam Peygamberine eziyet etmek için dikenleri toplayıp Hz. Resulallah’ın yoluna saçacak kadar alçalır ve ileri giderdi. Karı kocanın bu davranışları karşılıksız kalmamış ve daha dünyada iken, “Tebbet Sûresi” ile “cehennemle müjdelenmişlerdir!” Öyle ki, ahiretteki akıbetini kendi hazırlayan Ebu Leheb’in karısının oradaki görevi, kocasının “ateşine odun taşımaktır,” boynunda bir urgan olduğu halde! Şair, Allah’ı tanımayanların ahiret hayatı hakkında Kur’an’la aramızda tercümanlık yapıyor.

447. *Bâtıl hemîşe bâtil ü merduttur velî*
Müşkil budur ki sûret-i hakdan zuhur ede
Bâkî

Bâtıl, her durumda bâtildir, (Hakk’ın huzurundan) kovulmuştur. (Ancak, bilinmesi gereken ve bilinmesi zor olan) bâtilin samimi, “iyi niyetli” görüntüsü vermesidir, (aldatıcı olması, suret-i haktan görünmesidir).

Sûret-i haktan görünmek: Samimi, iyi niyetli görüntüsü vermek. Kendisini iyi niyetliymiş gibi göstermek ya da birisinin iyiliği için çalışıyormuş gibi görünmek.

Kötü ve zararlı bir şeyin kendisinden korkulur ve kötü olduğu bilindiğinden zararından sakınılır. Ancak daha da korkulacak şey, zararlı olanın kılık değiştirmesidir, kötü iken iyinin kılığına, düşmanken dost kılığına girmesidir. Daha da kötü olan, çok şeyin tarif edilebilmesi ama **sûret-i haktan görünmenin** tarif edilmesinin zorluğudur.

Sûret-i haktan görünme hileciliğine dikkat çekmek için **Saffat Suresi’nin 28.** ayeti örnek gösterilir. Muhtemelen kavram da bu ayetten çıkmıştır. Bu ayete göre, bu dünyada aldattırlar yoldan saptırılanlar, kıyamet günü kendilerini saptırانlarla şöyle konuşurlar:

Ayet: "Uyanlar, uydukları adamlara: 'Siz bize sağdan gelirdiniz (sûret-i haktan görünürdünüz) derler.'" (Saffat Sûresi: 62)

448. *Bize mülhid diyenin kendinde imân olsa
Dahleden dinime bari müselmân olsa
Lâedri*

Bize dinsiz, imansız diyenin kendisinde iman olsa; dinime karşı olan bari Müslüman olsa.

Yazarı belli olmayan bu beyit, aşağıda verdiğimiz Şeyhülislam Bahâî Mehmet Efendi tarafından yazılan beyite çok yakındır:

*Bize kâfir diyenin kendinde imân olsa
Dahleden dinimize bâri müselmân olsa
Bahâî Mehmet Efendi*

Açıklama: Muhtemelen bu beyitten çıkarılan ve aynı manaya gelen sözler aşağıdaki gibi değişik şekillerde söylenebilmektedir:

Dinime dahleden bari Müslüman olsa, Dinime ta'ân eyleyen bari Müselman olsa, Dinime küfreden bari Müslüman olsa, gibi...

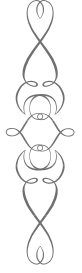
449. *Hazer et sûret-i Hakktan görünen bâtıldan
Leskofçalı Galib*

Samimi, iyi niyetli görüntüsü veren bâtıldan sakın, ondan uzak dur!

Sûret-i haktan görünenler sadece Müslümanlara karşı değil, kendilerinden olan veya kendilerine meyilli olanların buldukları hâl üzerinde kalmaları ve hâllerinden hoşnut olmaları için de aynı oyunu oynarlar. Aşağıdaki Ayet, böyle kimselerin oyunlarını anlamak için bizi uyarmaktadır.

Ayet: "Böylece biz her peygambere, insan ve cin şeytanlarını düşman yaptık. Onlardan kimi kimine, aldatmak

için birtakım yaldızlı sözler fısıldayıp telkin ederler. Eğer Rabbin dileseydi, bunu yapamazlardı. O halde onları, düzmekte oldukları yalanlarıyla baş başa bırak! Bir de bu telkini, âhirete inanmayanların gönülleri ona meyil etsin, derken ondan hoşlansınlar ve işledikleri suçlarını işleme-ye devam etsin diye yaparlar.” (En’am Sûresi: 112–113).

450. Şarabın bin kadar ismi bulundu
Kitab-ı hilyede tizkâr olundu
Ayni

Şarabın, (onu meşrulaştırmak ve zararını gizlemek için, türlü kılıklara, kılıflara sokulup) bin kadar ismi bulundu; (böylece bu) hileli işte tez davranıldı (her defasında, şarap tanınıp, ismi çıkınca hemen arkasından yeni bir isim bulundu.)

Bir fasık size bir haber getirirse

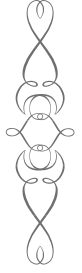
451. İki hâsiyyet eder bâtil-u hakk'ı temyiz
Biri tedkıyk-i haberdir, biri ta'mıyk-i nazar!
Lâedri

Doğru ile yanlış (Hak ile Batılı) iki şeyle birbirinden ayırabilirsin: Biri, konuyu (haberi) kaynağına da bakarak, doğru olup olmadığını araştırmandır; ikincisi de bakışını derinleştirerek (elde ettiğin deliller üzerinde) muhakeme ve mukayese (kıyaslama) yapmaktır.

Müslümanlar, yalan haber yaymaktan, yaydıkları haberlerle insanlar arasında fitne fesat çıkarmaktan men edilmişler; böyle haberlere karşı da ayetle uyarılmışlardır: ***Ey iman edenler! Size bir fasık bir haber getirirse, bilmeyerek bir topluluğa zarar verip yaptığınıza pişman olmamak için o haberin doğruluğunu araştırın.*** (Hucurât Sûresi: 6)

452. Yâ Rab dilimi sehv ü hatâdan sakla
Endişemi tezvîr ü riyâdan sakla
Nefî

yakınlaşmak, rızasını kazanmak için gayret göstermek. Rabbinin sıfatlarından bir sığata tutunarak kurtuluşıa ermek.³³

İslam bilgini “Kaşani’ye göre el-Cemâl, Allah’ın lütuf ve rahmetinin vasıflarıdır. ... Allah’ın mutlak cemâli için bir celâli vardır ki bu da, O’nun vechiyle tecelli ettiği sırada her şeyi kahretmesidir.” (Bakınız: Cebeciođlu, S. 123)

33 Beytin aslı Kürtçedir: Reng û reng ehlê meqamatê terîqê çûne seyr/ Hin celal û hin cemal
û sermeyan ev bade bû

